

Zadatak 041 (Dado, gimnazija)

Natrijeva D – linija nastaje prijelazom elektrona iz jednoga energetskog stanja u drugo energetsko stanje, pri čemu se energija atoma smanji za $3.37 \cdot 10^{-19}$ džula. Odredite valnu duljinu natrijeve D – linije. ($h = 6.626 \cdot 10^{-34}$ Js, $c = 3 \cdot 10^8$ m/s)

Rješenje 041

$$E = 3.37 \cdot 10^{-19} \text{ J}, \quad h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}, \quad c = 3 \cdot 10^8 \text{ m/s}, \quad \lambda = ?$$

$$E = h \cdot \nu \Rightarrow E = h \cdot \frac{c}{\lambda} \Rightarrow \lambda = \frac{h \cdot c}{E} = \frac{6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js} \cdot 3 \cdot 10^8 \frac{\text{m}}{\text{s}}}{3.37 \cdot 10^{-19} \text{ J}} = 5.89 \cdot 10^{-7} \text{ m}.$$

Vježba 041

Pri prijelazu elektrona iz višeg energetskog stanja u niže energetsko stanje emitira se energija 1.5 eV. Kolika je valna duljina svjetlosti? ($h = 6.626 \cdot 10^{-34}$ Js, $c = 3 \cdot 10^8$ m/s, $1 \text{ eV} = 1.6 \cdot 10^{-19}$ J)

Rezultat: $8.3 \cdot 10^{-7}$ m.

Zadatak 042 (Dado, gimnazija)

Koliku valnu duljinu ima elektron kinetičke energije 1 MeV? ($h = 6.626 \cdot 10^{-34}$ Js, $c = 3 \cdot 10^8$ m/s)

Rješenje 042

$$E = 1 \text{ MeV} = 10^6 \text{ eV} = [1 \text{ eV} = 1.6 \cdot 10^{-19} \text{ J}] = 1.6 \cdot 10^{-13} \text{ J}, \quad h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}, \\ c = 3 \cdot 10^8 \text{ m/s}, \quad \lambda = ?$$

$$E = h \cdot \nu \Rightarrow E = h \cdot \frac{c}{\lambda} \Rightarrow \lambda = \frac{h \cdot c}{E} = \frac{6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js} \cdot 3 \cdot 10^8 \frac{\text{m}}{\text{s}}}{1.6 \cdot 10^{-13} \text{ J}} = 1.24 \cdot 10^{-12} \text{ m}.$$

Vježba 042

Koliku valnu duljinu ima elektron kinetičke energije 10 MeV? ($h = 6.626 \cdot 10^{-34}$ Js, $c = 3 \cdot 10^8$ m/s)

Rezultat: $1.24 \cdot 10^{-13}$ m.

Zadatak 043 (Dado, gimnazija)

Kolikom se brzinom mora gibati proton da njegova kinetička energija bude jednaka energiji fotona valne duljine $\lambda = 7.51 \cdot 10^{-11}$ m? ($m_p = 1.6726 \cdot 10^{-27}$ kg, $h = 6.626 \cdot 10^{-34}$ Js, $c = 3 \cdot 10^8$ m/s)

Rješenje 043

$$\lambda = 7.51 \cdot 10^{-11} \text{ m}, \quad m_p = 1.6726 \cdot 10^{-27} \text{ kg}, \quad h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}, \quad c = 3 \cdot 10^8 \text{ m/s}, \\ v = ?$$

Budući da kinetička energija protona mora biti jednaka energiji fotona valne duljine λ , vrijedi:

$$E_k = E \Rightarrow \frac{1}{2} \cdot m_p \cdot v^2 = h \cdot \frac{c}{\lambda} \cdot \frac{2}{m_p} \Rightarrow v^2 = \frac{2 \cdot h \cdot c}{\lambda \cdot m_p} \cdot \sqrt{\quad} \Rightarrow v = \sqrt{\frac{2 \cdot h \cdot c}{\lambda \cdot m_p}} = \\ = \sqrt{\frac{2 \cdot 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js} \cdot 3 \cdot 10^8 \frac{\text{m}}{\text{s}}}{7.51 \cdot 10^{-11} \text{ m} \cdot 1.6726 \cdot 10^{-27} \text{ kg}}} = 1.78 \cdot 10^6 \frac{\text{m}}{\text{s}}.$$

Vježba 043

Kolikom se brzinom mora gibati proton da njegova kinetička energija bude jednaka energiji fotona valne duljine $\lambda = 3.004 \cdot 10^{-10}$ m? ($m_p = 1.6726 \cdot 10^{-27}$ kg, $h = 6.626 \cdot 10^{-34}$ Js, $c = 3 \cdot 10^8$ m/s)

Rezultat: $8.895 \cdot 10^5 \frac{\text{m}}{\text{s}}$.

Zadatak 044 (Dado, gimnazija)

Koliku brzinu mora imati elektron da njegova količina gibanja bude jednaka količini gibanja fotona valne duljine $\lambda = 6.4 \cdot 10^{-7} \text{ m}$? ($m_e = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$, $h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$)

Rješenje 044

$$\lambda = 6.4 \cdot 10^{-7} \text{ m}, \quad m_e = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}, \quad h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}, \quad v = ?$$

Količina gibanja fotona koji ima brzinu c (brzina svjetlosti) dobije se iz izraza:

$$m \cdot c = \frac{h}{\lambda}$$

Budući da količina gibanja elektrona mora biti jednaka količini gibanja fotona valne duljine λ , vrijedi:

$$m_e \cdot v = m \cdot c \Rightarrow m_e \cdot v = \frac{h}{\lambda} \cdot \frac{1}{m_e} \Rightarrow v = \frac{h}{\lambda \cdot m_e} = \frac{6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}}{6.4 \cdot 10^{-7} \text{ m} \cdot 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}} = 1.14 \cdot 10^3 \frac{\text{m}}{\text{s}}$$

Vježba 044

Koliku brzinu mora imati elektron da njegova količina gibanja bude jednaka količini gibanja fotona valne duljine $\lambda = 1.28 \cdot 10^{-6} \text{ m}$? ($m_e = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$, $h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$)

Rezultat: $5.68 \cdot 10^2 \frac{\text{m}}{\text{s}}$

Zadatak 045 (Dado, gimnazija)

Kolika se razlika potencijala mora uporabiti u elektronskome mikroskopu da bismo dobili elektrone valne duljine $0.5 \cdot 10^{-10} \text{ m}$? ($m_e = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$, $h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$, $e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$)

Rješenje 045

$$\lambda = 0.5 \cdot 10^{-10} \text{ m}, \quad m_e = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}, \quad h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}, \quad e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C},$$

$U = ?$

U električnom polju elektron je postigao kinetičku energiju E_k koja je jednaka radu W sile električnog polja:

$$W = E_k \Rightarrow e \cdot U = \frac{1}{2} \cdot m_e \cdot v^2 \Rightarrow \left[v = \frac{h}{\lambda \cdot m_e} \right] \Rightarrow e \cdot U = \frac{1}{2} \cdot m_e \cdot \left(\frac{h}{\lambda \cdot m_e} \right)^2 \Rightarrow$$

$$\Rightarrow e \cdot U = \frac{1}{2} \cdot m_e \cdot \frac{h^2}{\lambda^2 \cdot m_e^2} \Rightarrow e \cdot U = \frac{h^2}{2 \cdot \lambda^2 \cdot m_e} \cdot \frac{1}{e} \Rightarrow U = \frac{h^2}{2 \cdot \lambda^2 \cdot m_e \cdot e} =$$

$$= \frac{(6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js})^2}{2 \cdot (0.5 \cdot 10^{-10} \text{ m})^2 \cdot 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg} \cdot 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}} = 602 \text{ V}.$$

Vježba 045

Kolika se razlika potencijala mora uporabiti u elektronskome mikroskopu da bismo dobili elektrone valne duljine 10^{-10} m ? ($m_e = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$, $h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$, $e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$)

Rezultat: 151 V.

Zadatak 046 (Alex, gimnazija)

Nađite masu elektrona koji ima kinetičku energiju 2 MeV. ($m_0 = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$, $c = 3 \cdot 10^8 \text{ m/s}$)

Rješenje 046

$$E_k = 2 \text{ MeV} = 2 \cdot 10^6 \text{ eV} = [1 \text{ eV} = 1.6 \cdot 10^{-19} \text{ J}] = 3.2 \cdot 10^{-13} \text{ J}, \quad m_0 = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg},$$

$c = 3 \cdot 10^8 \text{ m/s}, \quad m = ?$

Ako tijelo u stanju mirovanja ima masu m_0 , a kad se giba brzinom v masu m , onda je njegova kinetička energija:

$$E_k = (m - m_0) \cdot c^2 \Rightarrow m - m_0 = \frac{E_k}{c^2} \Rightarrow m = m_0 + \frac{E_k}{c^2} = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg} + \frac{3.2 \cdot 10^{-13} \text{ J}}{\left(3 \cdot 10^8 \frac{\text{m}}{\text{s}}\right)^2} = 4.47 \cdot 10^{-30} \text{ kg}.$$

Vježba 046

Nađite masu elektrona koji ima kinetičku energiju 4 MeV. ($m_0 = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$, $c = 3 \cdot 10^8 \text{ m/s}$)

Rezultat: $8.02 \cdot 10^{-30} \text{ kg}$.

Zadatak 047 (Ana Marija, gimnazija)

Izračunajte valnu duljinu elektrona koji je ubrzan naponom 100 V. ($e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$, $h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$, $m = 9.1 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$)

Rješenje 047

$U = 100 \text{ V}$, $e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$, $h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$, $m = 9.1 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$,
 $c = 3 \cdot 10^8 \text{ m/s}$, $\lambda = ?$

Prema de Broglievoj relaciji valna duljina λ čestice koja ima količimu gibanja p , jest

$$\lambda = \frac{h}{p} \Rightarrow \lambda = \frac{h}{\sqrt{2 \cdot m \cdot E_k}} \Rightarrow [E_k = e \cdot U] \Rightarrow \lambda = \frac{h}{\sqrt{2 \cdot m \cdot e \cdot U}} =$$

$$= \frac{6.626 \cdot 10^{-34} \text{ J} \cdot \text{s}}{\sqrt{2 \cdot 9.1 \cdot 10^{-31} \text{ kg} \cdot 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C} \cdot 100 \text{ V}}} = 1.227 \cdot 10^{-10} \text{ m}.$$

Vježba 047

Izračunajte valnu duljinu elektrona koji je ubrzan naponom 400 V. ($e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$, $h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$, $m = 9.1 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$)

Rezultat: $6.136 \cdot 10^{-11} \text{ m}$.

Zadatak 048 (Petra, medicinska škola)

Izračunajte gustoću jezgre urana U – 238. Pretpostavite da je njezin polumjer 8.7 fm. (atomska jedinica mase $u = 1.66 \cdot 10^{-27} \text{ kg}$)

Rješenje 048

$A = 238$, $r = 8.7 \text{ fm} = 8.7 \cdot 10^{-15} \text{ m}$, $u = 1.66 \cdot 10^{-27} \text{ kg}$, $\rho = ?$

Gustoća jezgre je omjer njezine mase i obujma:

$$\rho = \frac{m}{V}.$$

Pretpostavimo li da je jezgra u obliku kugle, tada je njezin obujam:

$$V = \frac{4}{3} \cdot r^3 \cdot \pi.$$

Masa je jezgre $m = A \cdot u$, gdje je A maseni broj, a u je atomska jedinica mase. Podijelimo li masu m s obujmom V jezgre, dobivamo njezinu gustoću

$$\rho = \frac{m}{V} \Rightarrow \rho = \frac{A \cdot u}{\frac{4}{3} \cdot r^3 \cdot \pi} \Rightarrow \rho = \frac{3 \cdot A \cdot u}{4 \cdot r^3 \cdot \pi} = \frac{3 \cdot 238 \cdot 1.66 \cdot 10^{-27} \text{ kg}}{4 \cdot (8.7 \cdot 10^{-15} \text{ m})^3 \cdot \pi} = 1.43 \cdot 10^{17} \frac{\text{kg}}{\text{m}^3}.$$

Vježba 048

Izračunajte gustoću jezgre srebra $\text{Ag} - 108$. Pretpostavite da je njezin polumjer 6.7 fm. (atomska jedinica mase $u = 1.66 \cdot 10^{-27} \text{ kg}$)

Rezultat: $1.4 \cdot 10^{17} \text{ kg/m}^3$.

Zadatak 049 (Marinela, kemijska škola)

Kolika je valna duljina elektrona brzine 10^5 m/s? (Planckova konstanta $h = 6.626 \cdot 10^{-34}$ Js, masa elektrona $m = 9.11 \cdot 10^{-31}$ kg)

Rješenje 049

$$v = 10^5 \text{ m/s}, \quad h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}, \quad m = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}, \quad \lambda = ?$$

Louis de Broglie smatra da je moguće da se čestice tvari u određenim okolnostima ponašaju kao valovi. Izvodi relaciju:

$$\lambda = \frac{h}{p} \Rightarrow \lambda = \frac{h}{m \cdot v}$$

Valna duljina elektrona iznosi:

$$\lambda = \frac{h}{m \cdot v} = \frac{6.626 \cdot 10^{-34} \text{ J} \cdot \text{s}}{9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg} \cdot 10^5 \frac{\text{m}}{\text{s}}} = 7.27 \cdot 10^{-9} \text{ m} = 7.27 \text{ nm}$$

Vježba 049

Kolika je valna duljina elektrona brzine $2 \cdot 10^5$ m/s? (Planckova konstanta $h = 6.626 \cdot 10^{-34}$ Js, masa elektrona $m = 9.11 \cdot 10^{-31}$ kg)

Rezultat: 3.64 nm.

Zadatak 050 (Ivan, gimnazija)

Izračunajte polumjer prve kvantne staze u Bohrovu modelu vodikova atoma. (permitivnost vakuumu $\epsilon_0 = 8.854 \cdot 10^{-12}$ C²/Nm², Planckova konstanta $h = 6.626 \cdot 10^{-34}$ Js, masa elektrona $m_e = 9.11 \cdot 10^{-31}$ kg, naboj elektrona $e = 1.602 \cdot 10^{-19}$ C)

Rješenje 050

$$n = 1, \quad \epsilon_0 = 8.854 \cdot 10^{-12} \text{ C}^2/\text{Nm}^2, \quad h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}, \quad m_e = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}, \\ e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}, \quad r_1 = ?$$

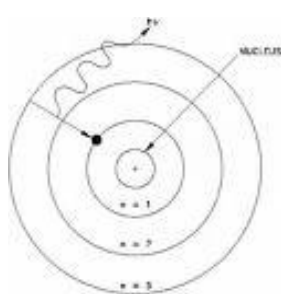
Prema prvom Bohrovom načelu elektroni se gibaju oko jezgre samo po određenim stazama (kružnicama) kojima je polumjer r određen uvjetom

$$L = m_e \cdot v \cdot r = n \cdot \frac{h}{2 \cdot \pi}$$

gdje je L moment količine gibanja elektrona, m_e masa elektrona, v brzina elektrona, h Planckova konstanta, $n = 1, 2, 3, \dots$ glavni kvantni broj. Polumjer n – te kvantne staze je

$$r_n = n^2 \cdot \frac{\epsilon_0 \cdot h^2}{\pi \cdot m_e \cdot e^2} \quad (n = 1, 2, 3, \dots)$$

Polumjer prve kvantne staze u Bohrovu modelu vodikova atoma iznosi:

$$\left. \begin{array}{l} n=1 \\ r_n = n^2 \cdot \frac{\epsilon_0 \cdot h^2}{\pi \cdot m_e \cdot e^2} \end{array} \right\} \Rightarrow r_1 = 1^2 \cdot \frac{\epsilon_0 \cdot h^2}{\pi \cdot m_e \cdot e^2} \Rightarrow r_1 = \frac{\epsilon_0 \cdot h^2}{\pi \cdot m_e \cdot e^2} = \\ = \frac{8.854 \cdot 10^{-12} \frac{\text{C}^2}{\text{N} \cdot \text{m}^2} \cdot (6.626 \cdot 10^{-34} \text{ J} \cdot \text{s})^2}{\pi \cdot 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg} \cdot (1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C})^2} = 5.2924 \cdot 10^{-11} \text{ m}$$

Vježba 050

Izračunajte polumjer druge kvantne staze u Bohrovu modelu vodikova atoma. (permitivnost vakuumu $\epsilon_0 = 8.854 \cdot 10^{-12}$ C²/Nm², Planckova konstanta $h = 6.626 \cdot 10^{-34}$ Js, masa elektrona $m_e = 9.11 \cdot 10^{-31}$ kg, naboj elektrona $e = 1.602 \cdot 10^{-19}$ C)

Rezultat: $2.12 \cdot 10^{-10}$ m.

Zadatak 051 (Ivan, gimnazija)

Izračunajte energiju elektrona u prvoj kvantnoj stazi u Bohrovu modelu vodikova atoma. (permitivnost vakuuma $\epsilon_0 = 8.854 \cdot 10^{-12} \text{ C}^2/\text{Nm}^2$, Planckova konstanta $h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$, masa elektrona $m_e = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$, naboj elektrona $e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$)

Rješenje 051

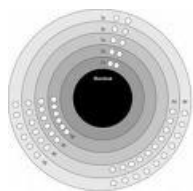
$$n = 1, \quad \epsilon_0 = 8.854 \cdot 10^{-12} \text{ C}^2/\text{Nm}^2, \quad h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}, \quad m_e = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}, \\ e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}, \quad E_1 = ?$$

Prema prvom Bohrovom načelu elektroni se gibaju oko jezgre samo po određenim stazama (kružnicama), a energija elektrona u n – toj kvantnoj stazi je

$$E_n = -\frac{1}{n^2} \cdot \frac{m_e \cdot e^4}{8 \cdot \epsilon_0^2 \cdot h^2} \quad (n = 1, 2, 3, \dots),$$

gdje je n glavni kvantni broj, m_e masa elektrona, e naboj elektrona, ϵ_0 permitivnost vakuuma, h Planckova konstanta.

Ukupna energija elektrona u prvoj kvantnoj stazi iznosi:

$$E_n = -\frac{1}{n^2} \cdot \frac{m_e \cdot e^4}{8 \cdot \epsilon_0^2 \cdot h^2} \quad \left. \vphantom{E_n} \right\} \Rightarrow E_1 = -\frac{1}{1^2} \cdot \frac{m_e \cdot e^4}{8 \cdot \epsilon_0^2 \cdot h^2} \Rightarrow E_1 = -\frac{m_e \cdot e^4}{8 \cdot \epsilon_0^2 \cdot h^2} = \\ = -\frac{9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg} \cdot (1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C})^4}{8 \cdot \left(8.854 \cdot 10^{-12} \frac{\text{C}^2}{\text{N} \cdot \text{m}^2}\right)^2 \cdot (6.626 \cdot 10^{-34} \text{ J} \cdot \text{s})^2} = 2.179197 \cdot 10^{-18} \text{ J} = \\ = \left[1 \text{ eV} = 1.6 \cdot 10^{-19} \text{ J} \right] = -\frac{2.179197 \cdot 10^{-18}}{1.6 \cdot 10^{-19}} \text{ eV} = -13.619983 \text{ eV}.$$

Vježba 051

Izračunajte energiju elektrona u drugoj kvantnoj stazi u Bohrovu modelu vodikova atoma. (permitivnost vakuuma $\epsilon_0 = 8.854 \cdot 10^{-12} \text{ C}^2/\text{Nm}^2$, Planckova konstanta $h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$, masa elektrona $m_e = 9.11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$, naboj elektrona $e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$)

Rezultat: $-5.4 \cdot 10^{-19} \text{ J} = -3.4 \text{ eV}$.

Zadatak 052 (Ivan, gimnazija)

Izračunajte brzinu elektrona u prvoj kvantnoj stazi u Bohrovu modelu vodikova atoma. (permitivnost vakuuma $\epsilon_0 = 8.854 \cdot 10^{-12} \text{ C}^2/\text{Nm}^2$, Planckova konstanta $h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$, naboj elektrona $e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$)

Rješenje 052

$$n = 1, \quad \epsilon_0 = 8.854 \cdot 10^{-12} \text{ C}^2/\text{Nm}^2, \quad h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}, \quad e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}, \quad v_1 = ?$$

Prema prvom Bohrovom načelu elektroni se gibaju oko jezgre samo po određenim stazama (kružnicama), a brzina elektrona u n – toj kvantnoj stazi je

$$v_n = \frac{e^2}{2 \cdot n \cdot \epsilon_0 \cdot h} \quad (n = 1, 2, 3, \dots),$$

gdje je n glavni kvantni broj, e naboj elektrona, ϵ_0 permitivnost vakuuma, h Planckova konstanta. Brzina elektrona u prvoj kvantnoj stazi je

$$\left. v_n = \frac{e^2}{2 \cdot n \cdot \epsilon_0 \cdot h} \right\} \Rightarrow v_1 = \frac{e^2}{2 \cdot 1 \cdot \epsilon_0 \cdot h} \Rightarrow v_1 = \frac{e^2}{2 \cdot \epsilon_0 \cdot h} = \frac{(1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C})^2}{2 \cdot 8.854 \cdot 10^{-12} \frac{\text{C}^2}{\text{N} \cdot \text{m}^2} \cdot 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ J} \cdot \text{s}} = 2.187278 \cdot 10^6 \frac{\text{m}}{\text{s}}.$$

Vježba 052

Izračunajte brzinu elektrona u drugoj kvantnoj stazi u Bohrovu modelu vodikova atoma. (permitivnost vakuma $\epsilon_0 = 8.854 \cdot 10^{-12} \text{ C}^2/\text{Nm}^2$, Planckova konstanta $h = 6.626 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$, naboj elektrona $e = 1.602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$)

Rezultat: $1.093639 \cdot 10^6 \frac{\text{m}}{\text{s}}$.

Zadatak 053 (Ivan, maturant gimnazije)

U što emisijom alfa zraka prelazi ${}_{88}^{226}\text{Ra}$?

Rješenje 053

Osnovne su sastavne čestice jezgre atoma proton i neutron. Broj protona u jezgri odlučan je za naboj jezgre, a time i za redni broj u periodnom sustavu elemenata. Suma protona i neutrona u jezgri određuje maseni broj jezgre i odlučna je za atomsku masu jezgre. Elemente označujemo simbolom

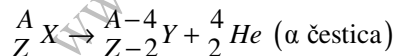

gdje je X simbol kemijskog elementa, A maseni broj jezgre (ukupan broj nukleona: protona i neutrona), Z redni broj elementa u periodnom sustavu elemenata (broj protona).

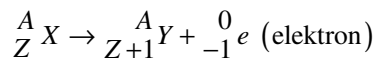
$$A = Z + N \Rightarrow N = A - Z \text{ broj neutrona.}$$

Simbolički zapisi radioaktivnih raspada:

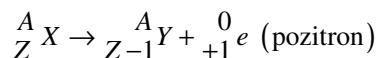
- α raspad

- β^- raspad

- β^+ raspad

Zakoni očuvanja:

- zbroj masenih brojeva prije nuklearne reakcije mora biti jednak zbroju masenih brojeva nakon nuklearne reakcije
- zbroj protona u jezgri prije nuklearne reakcije mora biti jednak zbroju protona u jezgri nakon nuklearne reakcije.

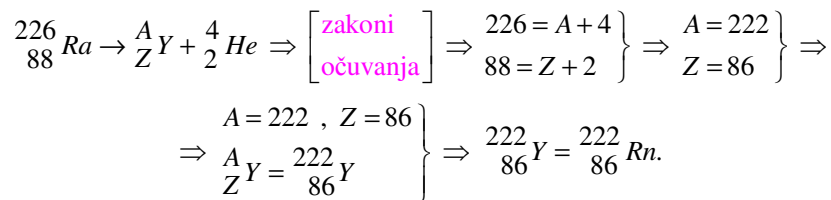
Simboli za čestice:

$$\text{neutron} = {}^1_0 n \quad , \quad \text{proton} = {}^1_1 p \quad , \quad \text{deuteron} = \text{jezgra od } {}^2_1 H$$

$$\alpha \text{ čestica} = \text{jezgra od } {}^4_2 \text{He} \quad , \quad \text{elektron} = {}^0_{-1} e \quad , \quad \text{pozitron} = {}^0_{+1} e.$$

Sada računamo.

Budući da je riječ o α raspadu, slijedi:

Vježba 053

Dopunite relaciju: ${}^7_3\text{Li} + X \rightarrow {}^{10}_5\text{B} + {}^1_0\text{n}$.

Rezultat: ${}^4_2\text{He}$.

Zadatak 054 (Vesna, gimnazija)

Vrijeme poluraspada nekog radioaktivnog izotopa iznosi $T_{1/2}$. Kroz koje vrijeme t će se raspasti čitav uzorak izotopa mase m ?

- A) $t = \frac{1}{e} \cdot T_{1/2}$ B) $t = T_{1/2}$ C) $t = 2 \cdot T_{1/2}$ D) $t = e \cdot T_{1/2}$ E) $t = \infty$

Rješenje 054

Zakon radioaktivnog raspada kaže da je broj jezgri ΔN radioaktivnog izotopa koji se raspadne u vremenu Δt proporcionalan ukupnom broju N :

$$\Delta N = -\lambda \cdot N \cdot \Delta t.$$

Taj zakon može se pisati u obliku

$$N = N_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}},$$

gdje je N_0 broj neraspadnutih radioaktivnih jezgri u trenutku $t = 0$, N broj neraspadnutih jezgri nakon vremena t , $T_{1/2}$ vrijeme poluraspada.

U svakom sukcesivnom (uzastopnom) periodu poluraspada ostaje neraspadnuta polovica količine s početka tog perioda.

$$\lim_{t \rightarrow \infty} N = \lim_{t \rightarrow \infty} N_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} = N_0 \cdot \lim_{t \rightarrow \infty} 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} = N_0 \cdot \lim_{t \rightarrow \infty} \frac{1}{2^{\frac{t}{T_{1/2}}}} = N_0 \cdot \frac{1}{\infty} = N_0 \cdot 0 = 0.$$

Odgovor je pod E.

Vježba 054

Vrijeme poluraspada nekog radioaktivnog izotopa iznosi $T_{1/2}$. Kroz koje vrijeme t će se raspasti čitav uzorak izotopa mase 3 kg?

- A) $t = \frac{1}{e} \cdot T_{1/2}$ B) $t = T_{1/2}$ C) $t = 2 \cdot T_{1/2}$ D) $t = e \cdot T_{1/2}$ E) $t = \infty$

Rezultat: Odgovor pod E.

Zadatak 055 (Ivica, gimnazija)

Izotop joda ${}^{131}_{53}\text{I}$ ima vrijeme poluraspada 8.04 dana. U uzorku je izmjerena radioaktivnost od 200 Bq. Koliki je broj atoma ${}^{131}_{53}\text{I}$?

Rješenje 055

$$T_{1/2} = 8.04 \text{ dana} = [8.04 \cdot 24 \cdot 3600] = 694656 \text{ s}, \quad A = 200 \text{ Bq}, \quad N = ?$$

Radioaktivni raspad može se, osim vremenom poluraspada $T_{1/2}$, karakterizirati i s konstantom raspadanja λ :

$$\lambda = \frac{\ln 2}{T_{1/2}} = \frac{0.693}{T_{1/2}}$$

Aktivnost radioaktivne tvari je

$$A = \lambda \cdot N.$$

Broj atoma iznosi:

$$\left. \begin{array}{l} A = \lambda \cdot N \\ \lambda = \frac{\ln 2}{T_{1/2}} \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} N = \frac{A}{\lambda} \\ \lambda = \frac{\ln 2}{T_{1/2}} \end{array} \right\} \Rightarrow N = \frac{A}{\frac{\ln 2}{T_{1/2}}} \Rightarrow N = \frac{A \cdot T_{1/2}}{\ln 2} = \frac{200 \text{ Bq} \cdot 694656 \text{ s}}{\ln 2} = 2 \cdot 10^8.$$

Vježba 055

Izotop joda ^{131}J ima vrijeme poluraspada 8.04 dana. U uzorku je izmjerena radioaktivnost od 400 Bq. Koliki je broj atoma ^{131}J ?

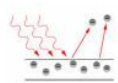
Rezultat: $4 \cdot 10^8$.

Zadatak 056 (Ivona, gimnazija)

S obzirom na Einsteinovo objašnjenje fotoelektričnog učinka, ako metal obasjavamo zračenjem sve manjih valnih duljina tada napon potreban za zaustavljanje izbačenih elektrona moramo:

- A) prvo povećati, a zatim smanjiti   B) smanjivati   C) ostaviti stalnim   D) povećati
E) prvo smanjiti, a zatim povećati

Rješenje 056

Fotoelektrični učinak: Kad fotoni energije $h \cdot \nu$ padnu na neki metal, oni uz određene uvjete izbijaju elektrone iz metala. To je fotoelektrični učinak. Pritom se energija fotona $h \cdot \nu$ utroši dijelom na izbijanje elektrona iz metala, a dijelom ta energija prelazi u kinetičku energiju elektrona pa vrijedi

$$h \cdot \nu = \frac{1}{2} \cdot m \cdot v^2 + W \Rightarrow h \cdot \frac{c}{\lambda} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot v^2 + W,$$

gdje je $\frac{1}{2} \cdot m \cdot v^2$ kinetička energija izbijenog elektrona, a W izlazni rad.

Energija izbačenog elektrona može se naći određujući napon U potreban za njegovo zaustavljanje – tzv. napon zaustavljanja. Tada je

$$e \cdot U = \frac{1}{2} \cdot m \cdot v^2.$$

Budući da su frekvencija ν i valna duljina λ obrnuto razmjerne fizikalne veličine (veća frekvencija – manja valna duljina, manja frekvencija – veća valna duljina), kada se valna duljina smanjuje frekvencija se povećava. Energija fotona $h \cdot \nu$ je veća pa je i kinetička energija izbijenih elektrona veća. Zato napon potreban za zaustavljanje izbačenih elektrona mora, također, biti veći.

Odgovor je pod D.

Vježba 056

S obzirom na Einsteinovo objašnjenje fotoelektričnog učinka, ako metal obasjavamo zračenjem sve većih valnih duljina tada napon potreban za zaustavljanje izbačenih elektrona moramo:

- A) prvo povećati, a zatim smanjiti   B) smanjivati   C) ostaviti stalnim   D) povećati
E) prvo smanjiti, a zatim povećati

Rezultat: Odgovor je pod B.

Zadatak 057 (Kety, gimnazija)

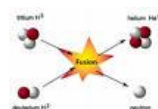
Dok je organizam (biljka, životinja, čovjek) živ, aktivnost radioaktivnog izotopa ugljika ^{14}C u tijelu je stalno 250 Bq po kilogramu. Kad organizam umre, ne uzima više ugljik iz prirode pa se količina ^{14}C , zbog raspadanja, s vremenom smanjuje. Koliko je star drveni predmet čija je sadašnja aktivnost 190 Bq? Poluzivot izotopa ^{14}C iznosi $T_{1/2} = 5370$ godina.

Rješenje 057

$$A_0 = 250 \text{ Bq}, \quad A = 190 \text{ Bq}, \quad T_{1/2} = 5370 \text{ g}, \quad t = ?$$

Aktivnost je brzina kojom se raspada radioaktivni nuklid. To je broj raspada u jedinici vremena. Jedinica aktivnosti je bekerel ($\text{Bq} = \text{s}^{-1}$). Jedan bekerel jedan je raspad u sekundi.

Aktivnost radioaktivnog uzorka:

$$A = A_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}}$$

Starost drvenog predmeta iznosi:

$$\begin{aligned} A &= A_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \quad /: A_0 \Rightarrow \frac{A}{A_0} = 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{logaritmiramo} \\ \text{jednadžbu} \end{array} \right] \Rightarrow \frac{A}{A_0} = 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \quad / \log \Rightarrow \\ \Rightarrow \log \frac{A}{A_0} &= \log 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \Rightarrow \log \frac{A}{A_0} = -\frac{t}{T_{1/2}} \cdot \log 2 \Rightarrow -T_{1/2} \cdot \log \frac{A}{A_0} = t \cdot \log 2 \Rightarrow t = -\frac{T_{1/2}}{\log 2} \cdot \log \frac{A}{A_0} = \\ &= -\frac{5370 \text{ g}}{\log 2} \cdot \log \frac{190 \text{ Bq}}{250 \text{ Bq}} = 2126 \text{ g}. \end{aligned}$$

Vježba 057

Dok je organizam (biljka, životinja, čovjek) živ, aktivnost radioaktivnog izotopa ugljika ^{14}C u tijelu je stalno 250 Bq po kilogramu. Kad organizam umre, ne uzima više ugljik iz prirode pa se količina ^{14}C , zbog raspadanja, s vremenom smanjuje. Koliko je star drveni predmet čija je sadašnja aktivnost 100 Bq? Poluzivot izotopa ^{14}C iznosi $T_{1/2} = 5370$ godina.

Rezultat: 7099 godina.

Zadatak 058 (Kety, gimnazija)

Brojač koji mjeri aktivnost nekog radioaktivnog uzorka pokazuje u jednom trenutku 280 otkucaja u minuti, a sat kasnije 70 otkucaja u minuti. Koliko je vrijeme poluraspada toga uzorka?

Rješenje 058

$$A_0 = 280 \text{ min}^{-1}, \quad t = 1 \text{ h} = 3600 \text{ s}, \quad A = 70 \text{ min}^{-1}, \quad T_{1/2} = ?$$

Aktivnost je brzina kojom se raspada radioaktivni nuklid. To je broj raspada u jedinici vremena. Jedinica aktivnosti je bekerel ($\text{Bq} = \text{s}^{-1}$). Jedan bekerel jedan je raspad u sekundi.

Aktivnost radioaktivnog uzorka:

$$A = A_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}}$$

Vrijeme poluraspada uzorka iznosi:

1. inačica

$$\begin{aligned} A &= A_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \quad /: A_0 \Rightarrow \frac{A}{A_0} = 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{logaritmiramo} \\ \text{jednadžbu} \end{array} \right] \Rightarrow \frac{A}{A_0} = 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \quad / \log \Rightarrow \\ \Rightarrow \log \frac{A}{A_0} &= \log 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \Rightarrow \log \frac{A}{A_0} = -\frac{t}{T_{1/2}} \cdot \log 2 \Rightarrow -T_{1/2} \cdot \log \frac{A}{A_0} = t \cdot \log 2 \Rightarrow T_{1/2} = \frac{-t \cdot \log 2}{\log \frac{A}{A_0}} = \end{aligned}$$

$$= \frac{-3600 \text{ s} \cdot \log 2}{\log \frac{70 \frac{1}{\text{min}}}{280 \frac{1}{\text{min}}}} = 1800 \text{ s} = 0.5 \text{ h.}$$

2. inačica

$$A = A_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \Rightarrow 70 = 280 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \quad /: 70 \Rightarrow 1 = 4 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \Rightarrow 1 = 2^2 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow 2^0 = 2^{2 - \frac{t}{T_{1/2}}} \Rightarrow 0 = 2 - \frac{t}{T_{1/2}} \Rightarrow \frac{t}{T_{1/2}} = 2 \Rightarrow T_{1/2} = \frac{t}{2} = \frac{3600 \text{ s}}{2} = 1800 \text{ s} = 0.5 \text{ h.}$$

Vježba 058

Brojač koji mjeri aktivnost nekog radioaktivnog uzorka pokazuje u jednom trenutku 560 otkucaja u minuti, a sat kasnije 70 otkucaja u minuti. Koliko je vrijeme poluraspada toga uzorka?

Rezultat: 1200 s.

Zadatak 059 (Vlado, maturant)

Aktivnost uzorka se za vrijeme t smanji 256 puta. Koliko perioda poluraspada iznosi to vrijeme?

Rješenje 059

$$A_0 = 256 \cdot A, \quad t = ?$$

Aktivnost je brzina kojom se raspada radioaktivni nuklid. To je broj raspada u jedinici vremena. Jedinica aktivnosti je bekerel ($\text{Bq} = \text{s}^{-1}$). Jedan bekerel jedan je raspad u sekundi.

Aktivnost radioaktivnog uzorka:

$$A = A_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}}$$

Iz relacije

$$A = A_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}}$$

slijedi:

$$\left. \begin{array}{l} A_0 = 256 \cdot A \\ A = A_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \end{array} \right\} \Rightarrow A = 256 \cdot A \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \quad /: A \Rightarrow 1 = 256 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \Rightarrow 1 = 256 \cdot \frac{1}{2^{\frac{t}{T_{1/2}}}} \Rightarrow 2^{\frac{t}{T_{1/2}}} = 256 \Rightarrow$$

$$\Rightarrow 2^{\frac{t}{T_{1/2}}} = 2^8 \Rightarrow \frac{t}{T_{1/2}} = 8 \Rightarrow t = 8 \cdot T_{1/2}.$$

Vježba 059

Aktivnost uzorka se za vrijeme t smanji 128 puta. Koliko perioda poluraspada iznosi to vrijeme?

Rezultat: $t = 7 \cdot T_{1/2}$.

Zadatak 060 (Vlado, maturant)

Za koliko se posto smanji aktivnost radioaktivnog uzorka u vremenu koje je 4 puta duže od perioda poluraspada njegovih atoma?

Rješenje 060

$$t = 4 \cdot T_{1/2}, \quad p = ?$$

Aktivnost je brzina kojom se raspada radioaktivni nuklid. To je broj raspada u jedinici vremena. Jedinica aktivnosti je bekerel ($Bq = s^{-1}$). Jedan bekerel jedan je raspad u sekundi.

Aktivnost radioaktivnog uzorka:

$$A = A_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}},$$

gdje je A_0 aktivnost uzorka u početnom trenutku, $t = 0$, a A aktivnost u trenutku t . Postotak smanjenja aktivnosti uzorka iznosi:

$$p = \frac{\Delta A}{A_0} \Rightarrow p = \frac{A_0 - A}{A_0} \Rightarrow p = \frac{A_0}{A_0} - \frac{A}{A_0} \Rightarrow p = 1 - \frac{A}{A_0}.$$

Budući da aktivnost uzorka opada tijekom vremena po zakonu

$$A = A_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}},$$

slijedi:

$$\begin{aligned} p = 1 - \frac{A}{A_0} &\Rightarrow p = 1 - \frac{A_0 \cdot 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}}}{A_0} \Rightarrow p = 1 - 2^{-\frac{t}{T_{1/2}}} \Rightarrow p = 1 - 2^{-\frac{4 \cdot T_{1/2}}{T_{1/2}}} \Rightarrow p = 1 - 2^{-4} \Rightarrow \\ &\Rightarrow p = 1 - \frac{1}{2^4} \Rightarrow p = 1 - \frac{1}{16} \Rightarrow p = \frac{15}{16} \Rightarrow p = 0.9375 \Rightarrow p = \frac{93.75}{100} \Rightarrow p = 93.75\%. \end{aligned}$$

Vježba 060

Za koliko se posto smanji aktivnost radioaktivnog uzorka u vremenu koje je 2 puta duže od perioda poluraspada njegovih atoma?

Rezultat: 75%.